

Inventarisatie Corona-schade in de culturele en creatieve sector in Zwolle

Februari 2021

Yermo Wever
Weev Onderzoek en Advies
Waldeck Pyrmontkade 820
2518KA Den Haag
06-50233313
y.wever@weevadvies.nl

Rapportnummer: 013b

Inhoud

1.	Inleiding	5
1.1	Doelstelling.....	5
1.2	Onderzoeksvragen.....	6
2.2	Aanpak.....	6
2.	Resultaat cases	8
2.1	Inleiding.....	8
2.2	Categorie I: grote stedelijke instellingen.....	8
2.3	Categorie 2: Middelgrote producenten en ruimtes voor voorstellingen en exposities.....	11
2.3	Conclusies caseonderzoek.....	14
3.	Resultaat Enquête	16
4.	Beantwoording onderzoeksvragen	18
4.1	Inleiding.....	18
4.2	Gevolgen COVID-19 maatregelen.....	18
4.3	Generieke maatregelen.....	19
4.4	Maatregelen die instellingen zelf hebben genomen.....	20
4.5	Monitoren financiële situatie.....	20
4.6	Inzet middelen tweede steunmaatregel.....	21

1. Inleiding

1.1 Doelstelling

Zwolle staat bekend als een stad met een bloeiend aanbod van kunst en cultuur. Naast professionele kunst heeft Zwolle ook een breed aanbod aan cultuurparticipatie en -educatie. De gemeente Zwolle heeft de ambitie om dit aanbod ook op middellange termijn in stand te houden. Om deze ambitie te kunnen waarmaken heeft de gemeente eind 2020 behoefte aan inzicht op de effecten van COVID-19 op de cultuursector. De gemeente wil weten welke schade cultuuraanbieders ondervinden. Met dit inzicht zal een advies worden opgesteld voor de inzet van de nieuwe rijkssteunmaatregelen (kamerbrief 26089435, 16 november 2020). De gemeente wil een compleet en scherp beeld van de gevolgen van de epidemie op korte en middellange termijn, opdat de gemeente passende en toekomstbestendige maatregelen kan nemen.

Door COVID-19 en de genomen maatregelen ter bestrijding van het virus ondervindt de cultuursector aanzienlijke gevolgen. Doordat voorstellingen, evenementen en tentoonstellingen permanent, dan wel tijdelijk niet mogelijk zijn op de traditionele manier zien veel instellingen hun inkomsten dalen of geheel wegvallen. Het is daarnaast ook aannemelijk dat cultuurmakers schade ondervinden doordat zij langere tijd hun professie niet kunnen beoefenen. Sommige kunst- en culturele organisaties worden zelfs in hun voortbestaan bedreigd. Dit heeft niet alleen gevolgen voor betrokken kunstenaars, instellingen en medewerkers. Op langere termijn wordt het culturele leven in Zwolle en daarmee de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad mogelijk voor langere termijn geschaad. Deze ontwikkeling wil de gemeente Zwolle voor zijn door de schade-effecten zichtbaar te maken ten behoeve van een effectieve inzet van het rijkssteunpakket dat in januari 2021 beschikbaar is gekomen.

Het onderzoek is uitgevoerd met medewerking van enkele tientallen cultuuraanbieders die in de twee weken voor kerst zijn benaderd voor een interview. Zij hebben waardevolle informatie gegeven over hun bedrijfsvoering en de wijze waarop zij hebben geprobeerd de COVID-crisis het hoofd te bieden.

Daarnaast hebben 270 cultuuraanbieders in Zwolle, voor het merendeel ZZP-er gedurende de kerstdagen deelgenomen aan een online enquête.

In dit rapport worden de financiële gegevens van de onderzochte instellingen en organisaties niet expliciet vermeld. Deze zijn bij de onderzoeker bekend en eventueel onder geheimhouding op te vragen bij de afdeling cultuur van de gemeente Zwolle.

1.2 Onderzoeksvragen

Het onderzoek kent de volgende twee hoofdvragen:

- A. Wat zijn de effecten van COVID-19 op de cultuursector in Zwolle?
- B. Op welke wijze kan de rijkssteunmaatregel zo effectief mogelijk worden ingezet voor de culturele sector?

De hoofdvragen zijn vertaald in de onderstaande subvragen:

1. Wat zijn de gevolgen van de COVID-19 maatregelen voor instellingen, bedrijven en zzp-ers werkzaam in de kunst en cultuursector in Zwolle?
2. Welke generieke maatregelen (eerste steunmaatregel, NOW, Tozo enz.) worden er thans ingezet om financiële problemen te mitigeren en wat zijn de knelpunten daarbij?
3. Welke maatregelen nemen instellingen, bedrijven en zzp-ers om financiële problemen op te lossen en/of welke maatregelen zijn op korte termijn mogelijk?
4. Op welke wijze kan de gemeente de financiële situatie van cultuurmakers monitoren opdat (acute) knelpunten voortijdig aan het licht komen?
5. Op welke wijze kunnen de middelen uit het rijkssteunpakket worden ingezet, indachtig de gemeentelijke doelstellingen?

2.2 Aanpak

Het onderzoek is uitgevoerd in de volgende stappen. Vanwege de korte tijdsduur zijn de stappen parallel aan elkaar uitgevoerd.

1. Inventarisatie sector gevolgen COVID-19 op de sector kunst en cultuur (bedrijfsvoering, programmering en publieksbereik) aan de hand van casussen:

De inventarisatie heeft plaats gevonden op basis van deskresearch en gesprekken met een selectie van cultuuraanbieders. Voor elke cultuuraanbieder is een factsheet opgesteld met daarin de belangrijkste (financiële) gegevens. Stap 1 geeft antwoord op vragen 1 (gevolgen COVID-19), 2 (generieke maatregelen) en 3 (specifieke maatregelen).

De lijst van cultuuraanbieders die in deze fase zijn benaderd is opgesteld op basis van eerdere onderzoeken van de gemeente en input van de afdeling Cultuur. Het gaat niet om een uitputtende lijst maar om representatieve voorbeelden van de verschillende categorieën waaruit het aanbod in Zwolle bestaat

2. Enquête onder cultuuraanbieders:

In de laatste twee weken van december is door de afdeling onderzoek een online-enquête gehouden onder ruim 1.000 cultuuraanbieders in de gemeente Zwolle. Daarvoor is gebruik gemaakt van de gegevens van de Kamer van Koophandel, een eigen bestand van de gemeente en de namenlijst van CreativeWorks. De respons bedroeg 273.

3. Inzet Rijkssteunpakket:

In januari 2021 is een nieuw rijkssteunpakket beschikbaar gekomen voor de lokale culturele infrastructuur. Op basis van de nog te formuleren kaders en de uitkomsten van dit onderzoek wordt geadviseerd hoe deze middelen zo goed mogelijk kunnen worden ingezet om de gemeentelijke doelstellingen te behalen.

In het onderzoek is geprobeerd het hele cultuurdomein in ogenschouw te nemen. Ook organisaties waarmee de gemeente geen subsidierelatie heeft zijn onderwerp van onderzoek.

2. Resultaat cases

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we het resultaat van het caseonderzoek. Dit doen we door twee categorieën aanbieders te beschouwen.

- Categorie I: Grote stedelijke instellingen
- Categorie II: Middelgrote producenten en ruimtes voor voorstellingen en exposities en MKB-ers.

Categorie III bestaat uit de ZZP-ers die Zwolle rijk is. Deze categorie is onderzocht door middel van een enquête. De resultaten hiervan worden in het volgende hoofdstuk behandeld.

De gegevens waarop dit hoofdstuk is gebaseerd zijn opgetekend aan de hand van een interview met vertegenwoordigers (vaak de directie) van de aanbieders. Daarbij is in grote lijnen de volgende topiclijst gevolgd.

- Soort aanbieder
- Omzet/begroting in 2020 zonder COVID-19
- Omzet/begroting in 2020 naar aanleiding van COVID-19
- De gevolgen van COVID voor de bedrijfsvoering, bezoekers, personeel en inhuurkrachten
- Verwachtingen voor 2021

2.2 Categorie I: grote stedelijke instellingen

In alfabetische volgorde:

- Anno
- Bevrijdingsfestival Overijssel
- Het Fraterhuis
- De Fundatie
- Hedon
- Stadkamer
- Zwolse Theaters

ANNO

Anno opent in 2021 haar deuren aan de Melkmarkt. In ANNO worden alle erfgoedcollecties van Zwolle elkaar gebracht en gepresenteerd aan het publiek. ANNO is een initiatief van stichting Allemaal Zwolle, Historisch Centrum Overijssel en de afdeling Erfgoed van de gemeente Zwolle. Omdat Anno op dit moment geen activiteiten wordt Anno verder niet in het onderzoek betrokken.

Bevrijdingsfestival Overijssel (BFO)

Het BFO is voor betaling van de vaste lasten afhankelijk van fondsen en opbrengsten uit kaartverkoop en horeca. In 2020 is het festival niet doorgegaan en trokken fondsen zich terug. Het jaar is afgesloten met een verlies van € 12.000,-. Hetzelfde dreigt te gebeuren in 2021. Voor de langere termijn, dus 'buiten COVID-19 om' heeft BFO een andere structuur van financiering nodig waarvoor in samenspraak met gemeente en provincie een adviestraject is opgestart in januari.

Het Fraterhuis (filmhuis)

Het Fraterhuis ontvangt geen subsidie van de gemeente, op een doorgeefsubsidie na. De kosten voor personeel, filminkoop, huisvesting en overige vaste lasten zijn nagenoeg gelijk gebleven gedurende de crisis omdat die niet mee variëren met het aantal bezoekers. Een volle zaal of een zaal met 8 of 24 personen en 1.5 meter afstand vergen evenveel personeel. Iedere voorstelling na 13 maart was daarmee verliesgevend, de vaste "inhuur" kosten per voorstelling bleven immers overeind. Voor 2021 wenst het Fraterhuis structurele subsidiëring t.b.v. educatie en filmcultuur, evenals de uitbreiding tot 5-6 filmzalen.

De Fundatie

Voor kunstmuseum de Fundatie waren het eerste steunpakket en de NOW ruim voldoende om de terugval in eigen inkomsten goed te maken. Daarnaast waren de uitgaven voor tentoonstellingen in 2020 een half miljoen minder dan begroot. Door de extra middelen uit 2020 heeft de Fundatie voldoende financiële ruimte om ook in 2021 de coronacrisis te doorstaan.

Hedon

Hedon had te maken met een behoorlijk teruggang in eigen opbrengsten. Echter door het eerste steunpakket en bezuiniging op de inkoop (horeca en optredens) kon 2020 met een positief resultaat worden afgesloten. In 2021 dreigt een verlies van € 37.000 per maand, zolang de lockdown geldt. Hiervoor kan tot en met juni het positieve resultaat van 2020 worden ingezet.

De Stadkamer

De coronacrisis heeft aangaande de Stadkamer vooral zijn uitwerking gehad op personeel en bezoekers/leden. De sociale functie van de Stadkamer viel volledig weg tijdens de lockdown. De financiële gevolgen zijn echter gering. Inkomsten uit horeca en 'te laat gelden' zijn met € 170.000 gedaald. Dit bedrag komt neer op 2 procent van de totale begroting en zou binnen de normale bedrijfsvoering moeten kunnen worden opgevangen.

De Zwolse theaters

De Zwolse Theaters zag de eigen opbrengsten met bijna drie miljoen euro afnemen in 2020. Door flink te bezuinigen op inkoop en dankzij de eerste steunmaatregel is in 2020 een bescheiden verlies

geleden. Indien in 2021 qua COVID-maatregelen te vergelijken is met 2020 en de Zwolse theaters wederom gebruik kan maken van een rijksregeling en NOW dan wordt ook 2021 afgesloten met een klein verlies. Echter, dan vinden er ook helemaal geen voorstellingen plaats en wordt ook niet in de sector podiumkunst geïnvesteerd. Voorgesteld wordt om een bedrag beschikbaar te stellen ten behoeve van theaterproducenten uit Zwolle en de regio. Daarmee kunnen voorstellingen worden voorbereid en eventueel voorstellingen onder het COVID-regime plaatsvinden. Voor de langere termijn zoekt de Zwolse Theaters samenwerking met de regio. De samenwerking moet leiden tot lagere structurele kosten (gezamenlijke backoffice) en afspraken over programmering waarbij theaters zich specialiseren.

2.3 Categorie 2: Middelgrote producenten en ruimtes voor voorstellingen en exposities

De volgende cultuuraanbieders zijn in het inventariserend deel van het onderzoek betrokken (in alfabetische volgorde). Het gaat niet om een uitputtende lijst van relevante cultuuraanbieders in Zwolle, maar om organisaties die als voorbeeld dienen van de betreffende sub sector:

- Het Academiehuis | de Grote Kerk
- Anninga Hof
- Het Balletjeshuis
- Het Britten
- Eureka
- Gnaffel
- Herman Brood Experience
- Stichting Jazz in Zwolle
- De Jonge Honden
- Kasko
- Kleinkunstig
- Kunstruimte Het Langhuis
- Stichting Kunstwegen
- Linea Rekta
- De Makkers
- Vereniging Palet
- Raakvlak Academie
- Stadsproducties
- Ten Producties
- Cultuurschip Thor
- Zwolle Unlimited

Academiehuis | de Grote kerk: In het Academiehuis | de Grote Kerk vinden aan tal van (culturele) evenementen plaats, alsmede iedere zondagmiddag de Michaëlsviering. Academiehuis | de Grote kerk wordt op dit moment gerenoveerd. Positieve exploitatieresultaten moeten -normaal gesproken- de 20% eigen bijdrage aan de restauratie dragen. Dat is op dit moment niet mogelijk. In 2020 bedraagt het exploitatieverlies ten gevolge van Covid € 118.000. Bij gelijkblijvende omstandigheid wordt over heel 2021 een verlies geleden van ruim € 262.000. Dat komt omdat inkomsten in 2021 verder dalen en de fondsenwerving nog verder terugloopt. De personeelskosten stijgen omdat in 2020 grotendeels zonder directeur is gewerkt. Daarnaast moet een lening worden terugbetaald die voor de restauratie nodig is. Het uitvoeren van de restauratie is een voorwaarde voor de verstrekking van de lening. Stoppen met de restauratie is geen mogelijkheid. Men ontvangt geen structurele subsidie. Gedurende de lockdown zijn de verliezen bijna € 22.000 per maand.

Faciliterende en presenterende instellingen

Anningahof: Beeldenpark Landgoed Anningahof ligt aan de rand van Zwolle, sinds 2004 worden er jaarlijks wisselende tentoonstellingen georganiseerd. De bescheiden tekorten van 2020 worden opgevangen door privé donaties van de initiatiefnemer. De coronacrisis treft voornamelijk de makers en exposanten waarvoor geen budget meer is.

Eureka: Eureka is een bedrijfsverzamelgebouw voor kunstenaars en 'andersdenkenden' dat eigendom is van de gemeente. Huurders zijn ZZP-ers vragen om de verlaging van de huren, zie ook de resultaten van de enquête.

Het Langhuis: Het Langhuis is een expositie- en werkruimte voor hedendaagse beeldende kunst. De kunstruimte is gevestigd in een monumentaal pand in het oudste gedeelte van de binnenstad van Zwolle. Het betreft een kleine organisatie met weinig (financiële) manoeuvreerruimte. Men probeert meer inkomsten te genereren, bijvoorbeeld door het oprichten van een businessclub maar dat is in deze tijden lastig. Het verlies wordt opgevangen door de leden/makers.

Stichting Kunstwegen: Kunstwegen is een kunstroute langs de Vecht, met permanente kunstobjecten in de open lucht. De stichting heeft geen problemen als gevolg van de crisis. De lockdown leidt tot meer bezoekers omdat het genieten van kunst in de openbare ruimte één van de weinige kunstvormen is zonder restricties in het kader van Corona.

Het Palet: Het Palet is een kunstenaarscollectief met eigen expositieruimte. De leden zijn niet alleen individueel beeldend actief, maar hebben ook gezamenlijke activiteiten. Men verwacht in 2021 een bescheiden verlies dat vergelijkbaar is met dat van 2020. Grootste kostenpost is de huur die wordt betaald aan de gemeente. Die kan niet meer worden opgebracht door de vereniging. Daarnaast lijden vooral de individuele kunstmakers schade door annuleringen van kunstbeurzen, exposities en sluiting van kunstgallerieën.

Theaterproducenten

De Jonge Honden: Theatergroep De Jonge Honden maakt locatietheater waarin erfgoed en historie belangrijke en terugkerende thema's zijn. Zoals voor alle theaterproducenten in Zwolle was 2020 een slecht jaar met teruglopende inkomsten en oplopende verliezen. De Jonge Honden ontving structurele subsidie van de provincie en rekt in 2021 een zogenaamde 'zachte landing' in afwachting van nieuw provinciaal beleid. Verwacht wordt dat de provincie de Jonge Honden opneemt in de structurele subsidiëring. De Jonge Honden heeft begin 2021 acuut extra geld nodig in afwachting op structurele ondersteuning.

Gnaffel: Theater Gnaffel maakt poppenvoorstellingen voor kinderen van vier tot en met veertien jaar en hun familie, in theaters, op scholen, op festivals en in concertzalen. Doordat de inkomsten van Gnaffel voor een beperkt deel bestaan uit kaartverkoop en voor het grootste deel uit landelijke subsidies is de schade ten gevolge van COVID-19 gering. Gnaffel wordt in haar voortbestaan bedreigd door stopzetting landelijke en provinciale subsidie.

Linea Rekta: Theaterfirma Linea Rekta is een nieuw theatergezelschap in Oost-Nederland en richt zich op het maken van belangwekkend en geëngageerd theater. Linea Recta is een startende organisatie en sluit 2020 af met verlies. De beoogde groei is in 2020 komen stil te vallen. Linea Recta hoopt op structurele subsidiëring van de gemeente.

De Makkers: Theater De Makkers maakt voorstellingen, geeft workshops en organiseert diverse projecten. Evenals de overige theaterproducenten eindigt 2020 voor De Makkers met een verlies. De Makkers is afhankelijk van meerdere subsidiegevers, waarvan het de vraag is of die ook in 2021 weer voor nieuwe producties gaan betalen. Met de huidige financieringswijze komt het voortbestaan van de Makkers in gevaar. De Makkers zoekt structurele subsidiëring.

Raakvlak Academie: Raakvlak Academie is er voor mensen met liefde en talent voor muziek én een achterstand waardoor het hen niet goed lukt zich verder muzikaal te ontwikkelen of aansluiting te vinden reguliere culturele groepen in Zwolle. De Raakvlak Academie houdt in 2020 geld over maar de middelen zijn gereserveerd voor uitgestelde uitvoeringen in 2021. Met de huidige financieringswijze komt het voortbestaan van De Raakvlakacademie in gevaar. Het ligt niet voor de hand dat in tijden van lockdown nieuwe projectsubsidieverzoeken worden gehonoreerd. De Raakvlakacademie zoekt structurele subsidiëring.

Zwolse Stadsproducties: De Zwolse Stadsproductie is een productiehuis waar community-art voorstellingen en projecten worden ontwikkeld en uitgevoerd. Evenals de Raakvlak Academie staat er geld op de bank bestemd voor uitgestelde producties in 2021. Er is geen ruimte om structurele kosten te betalen, want de inkomsten worden over twee jaar uitgesmeerd. De variabele lasten lopen op omdat scripts worden herschreven, nieuwe vormen van optredens worden ontwikkeld en het gezelschap moet blijven repeteren.

Particuliere initiatieven

Kleinkunstig: Kleinkunstig is een kunsteducatief productiehuis, conceptontwikkelaar voor kunsteducatie en tussenpersoon voor kunstenaars/workshopdocenten en het onderwijs (PO/VO). Scholen hebben in de regel een vast budget voor inhuur van externe partijen voor kunstonderwijs maar gedurende de lockdowns zijn veel projecten niet doorgegaan. Door flink te snijden in de kosten is 2020 afgesloten met een klein verlies, waar eerst een aanzienlijke winst begroot was waarmee nieuwe producten ontwikkeld kunnen worden. Hoewel veel scholen het budget van 2020 overhevelen naar 2021, zal dit budget niet altijd in zijn geheel worden besteed aan workshops. Scholen gaan meestal niet het dubbele bij Kleinkunstig organiseren, maar gaan ook andere activiteiten ondernemen. Hierdoor duurt het herstel van het inkomstenverlies een stuk langer. Door het inkomstenverlies ligt de ontwikkeling van workshops stil.

Het Balletjeshuis: Het Balletjeshuis is een snoep/souvenir winkel dat ook dienst doet als toeristeninformatie (VVV). Door het wegvallen van toeristen is dit deel van de omzet bijna volledig weggevallen. Onder deze omstandigheden zal het Balletjeshuis moeten stoppen met zijn toeristische functie.

Herman Boord Experience: Het Herman Brood Museum toont een brede collectie van Herman Brood. De verliezen van 2020 kunnen voorsnog worden gedragen door privé donaties van de initiatiefnemer. Herman Brood Experience is van belang voor Citymarketing. Het museum ontvangt vanaf 2021 € 30.000 subsidie van de gemeente.

Cultuurschip Thor: Cultuurschip Thor is een podium voor klassieke muziek en jong talent (o.a. afkomstig van ArtEz). De Thor is een bijna 100 jaar oud schip. Cultuurschip Thor leidt in 2020 verlies en onder dezelfde omstandigheden levert 2021 ook een verlies op. Dit verlies wordt door de eigenaar gedragen.

Sassepoort: De Sassepoort is een historisch museum, trouwlocatie en kantoorruimte in een historisch pand en startpunt stadswandelingen. De Sassepoort ontvangt geen subsidies en is volledig afhankelijk van kaartverkoop, verkoop van artikelen en verhuur, die in 2020 met een derde zijn afgenomen. Opbrengsten vallen mogelijk volledig weg in 2021.

Zwolle Unlimited: Zwolle Unlimited is een festivalweekend met 50.000 bezoekers, verhalenfestival en horeca evenement met circa 430 voorstellingen. Door direct het festival af te lasten is de financiële schade in 2020 beperkt. Voor 2021 is een nieuw programma in voorbereiding met een lagere begroting dan die van 2020. Het festival wordt regionaal, is omgedoopt tot Zwolle Nu Limited en wordt verspreid over 4 weken.

2.3 Conclusies caseonderzoek

Categorie I

Voor de eerste categorie geldt dat voor een aantal instellingen de Coronacrisis weliswaar grote inkomstenderving heeft veroorzaakt, maar dat de OCW Steunmaatregel Culturele Instellingen (de eerste steunmaatregel), de matching door gemeente en provincie en de NOW deze tekorten ruimschoots hebben goedge maakt. We hebben het dan specifiek over de Fundatie en Hedon. We kunnen nog niet voorspellen hoe 2021 er uit zal zien voor deze instellingen, maar in het eerste half jaar van 2021 kunnen zij de kosten van de lockdown uit het overschot van 2020 financieren. Dit zegt natuurlijk niets over de artistieke en emotionele schade die werknemers, vrijwilligers en bezoekers ondervinden.

Zwolse Theaters heeft weliswaar ook middelen ontvangen van OCW, matching en NOW maar daarmee is het tekort veroorzaakt door corona niet helemaal goed gemaakt. Verschil tussen Zwolse Theaters en de Fundatie en Hedon is dat de inkomsten uit kaartverkoop van Zwolse Theaters met bijna 3/4 zijn afgenomen, terwijl die bij de andere twee instellingen is gehalveerd. Desondanks verwacht Zwolse Theaters (op moment van schrijven) het eerstvolgende half jaar geen extra inkomsten van de gemeente nodig te hebben.

Het Fraterhuis is een aparte casus. Het Fraterhuis heeft de uitgaven niet kunnen verlagen in dezelfde mate als de inkomsten. Het Fraterhuis heeft daarom een behoorlijk verlies opgelopen in 2020 en zal onder dezelfde omstandigheden ook 2021 met een verlies afsluiten.

Hoewel Stadkamer geen gebruik heeft kunnen maken van rijksmaatregelen en matching (afgezien van een bedrag van € 60.000 voor het coronaproof maken van de huisvesting) is de schade te overzien. Dat komt dat de Stadkamer sowieso minder afhankelijk is van eigen inkomsten, en omdat de eigen inkomsten slechts voor een gering deel zijn gedaald.

Het Bevrijdingsfestival heeft in 2020 wel de voorbereiding van het festival uitgevoerd maar deze investering is voor niets geweest. Hoewel het festival ook door subsidiënten en sponsors worden gefinancierd en zij in 2020 de organisatie trouw zijn gebleven is de organisatie voor ruim € 100.000 afhankelijk van de opbrengsten op het festival zelf.

Anno wordt pas medio mei 2021 geopend. Er is daarom op dit moment geen sprake van inkomstenderving door Corona. In de verbouwing wordt wel rekening gehouden met Corona-maatregelen.

Categorie II

In Categorie II zien we een ander beeld. We zien dat met name theaterproducenten, en dan vooral die, die niet kunnen bogen op structurele subsidies bijzonder hebben geleden onder de coronacrisis. Het gaat niet alleen om financiële problemen maar ook om gevolgen op het vlak van artistieke ontwikkeling, professionalisering en sociale functies.

Een aantal producenten zal zonder gemeentelijk steun het volgende half jaar niet overleven. Het gaat dan met name om; Gnaffel, De Jonge Honden, Linea Rekta, Kasko, De Makers, Raakvlak Academie, Zwolse Stadsproducties en Ten Producties. Kenmerkend voor deze cultuuraanbieders is dat zij van projectsubsidie naar projectsubsidie gaan, en gewend zijn om met de projectsubsidie structurele lasten (huisvesting, personeel en administratie) te betalen. Hoewel de gemeente projectsubsidies voor 2020 heeft gehandhaafd en minder heeft vastgehouden aan de subsidievoorwaarden (aantal optredens en beoogde bezoekersaantallen) hebben deze partijen grote schade geleden in 2020 en is de verwachte schade in 2021 nog groter. Dat komt omdat de recetteopbrengsten ver achter zijn gebleven bij de verwachting (optreden voor max. 30 personen, niet optreden), voorstellingen zijn uitgesteld tot 2021 en omdat er daardoor geen nieuwe producties voor 2021 worden ontwikkeld.

Een bijzondere instelling is het Academiehuis | de Grote kerk. Het Academiehuis | de Grote kerk lijdt verlies omdat met het exploitatiesaldo een deel van de restauratie wordt gefinancierd. Dat gekoppeld aan hoge structurele lasten voor huisvesting, personeel en overige lasten betekent dat een positief financieel resultaat in de huidige structuur, met corona geralateerde restricties, niet mogelijk is.

Een ander groep die inkomsten heeft zien dalen is de groep faciliterende en presenterende instellingen. Het gaat om Eureka, 't Langhuis, Het Palet en het Anningahof. Deze partijen lijden verlies. Echter de grootste schade wordt geleden door de leden en exposanten, dit zijn vaak individuele kunstenaars.

Verder zijn er een aantal voorbeelden van particuliere initiatieven in Zwolle. Een aantal cultuuraanbieders in Zwolle betreft liefhebbers die op eigen risico een organisatie zijn gestart. We noemen Cultuurschip Thor, Hermanbrood Experience en het Balletjeshuis. De Sassepoot valt daar eigenlijk ook onder, zij het dat dit een stichting is. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan de culturele uitstraling van de stad en de culturele infrastructuur en financiële hulp is zeer welkom.

Tot slot noemen we Kleinkunstig, dit kunsteducatief productiehuis werkt voornamelijk in opdracht van het onderwijs. Daarmee valt Kleinkunstig gedeeltelijk buiten de scope van het onderzoek.

3. Resultaat Enquête

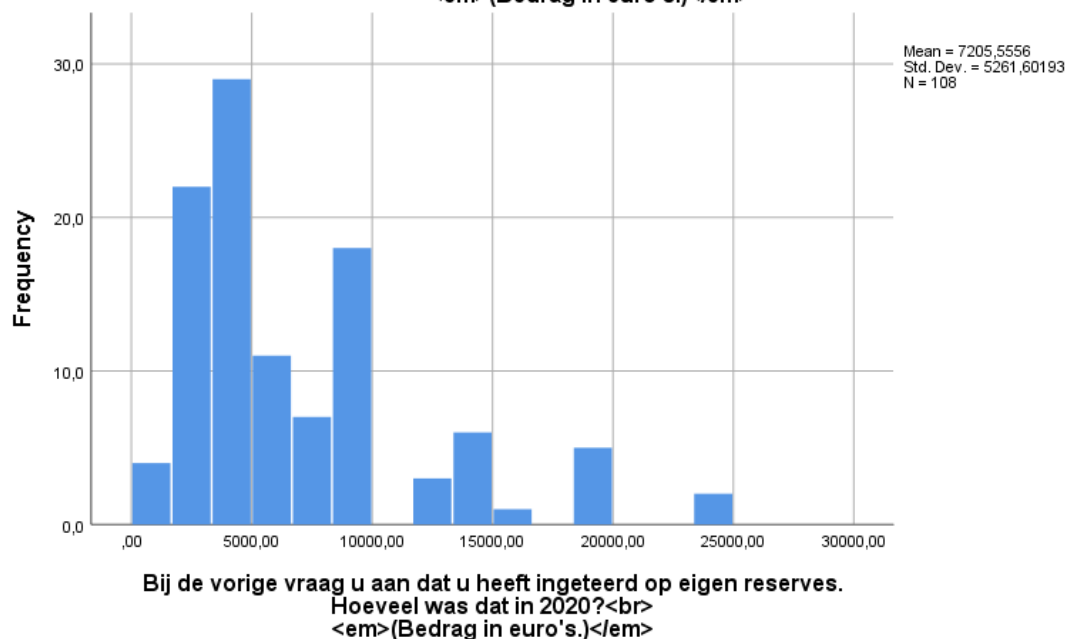
In de kerstvakantie is een enquête gehouden onder cultuuraanbieders via het adressenbestand van de gemeente, de Kvk en Creative Works (branchevereniging). Daarnaast is ook gesproken met een aantal ZZP-ers en partijen die op de hoogte zijn van de situatie in Zwolle zoals Creative Works en de Creatieve Coöperatie Zwolle.

De enquête toont aan dat de overgrote meerderheid van cultuuraanbieders in Zwolle ZZP-ers is. De gemiddelde omzet bedraagt normaliter € 28.000 per jaar en de modus (de meest voorkomende) omzet is € 20.000.

Meer dan 82 procent van de cultuuraanbieders in Zwolle heeft de negatieve gevolgen van COVID-19 ondervonden. Voor 15 procent waren er geen gevolgen en voor 2 procent waren de gevolgen positief. Positief zijn een klein aantal aanbieders die zich op onlineverkoop hebben toegelegd. De gemiddelde omzetsdaling was 57 procent, waarbij aangetekend dat de grootste schade werd geleden in de categorieën podiumkunsten en dienstverlening.

De schade is ook te meten als absolute inkomensderving in 2020. Deze was gemiddeld in Zwolle € 7.205, het meest genoemd was € 5.000. De schade was het grootst voor de podiumkunsten en de dienstverlening. Voor de overige categorieën lag de schade op net geen € 5.000.

Simple Bar of Bij de vorige vraag u aan dat u heeft ingeteerd op eigen reserves. Hoeveel was dat in 2020?
(Bedrag in euro's.)

De enquête laat ook zien dat ruim een derde van de cultuuraanbieders in Zwolle gebruik heeft kunnen maken van de TOZO. Wat enige zorgen baart is dat desondanks 27 procent is overgestapt naar een baan buiten de sector.

Als we kijken naar de mogelijke gemeentelijke oplossingen die cultuuraanbieders zelf noemen dan valt op dat meer respondenten vragen om meer middelen in de vorm van werkruimte/ateliers/podia

en lage huren dan inkomstenaanvulling. Een niet onbelangrijk deel ziet ook heil in meer aandacht voor kunst en cultuur, in het onderwijs en in het sociaal domein en zou meer willen worden betrokken bij de formulering van beleid.

4. Beantwoording onderzoeksvragen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksdeelvragen beantwoord. Het gaat om de volgende vragen:

1. Wat zijn de gevolgen van de COVID-19 maatregelen voor instellingen, bedrijven en zzp-ers werkzaam in de kunst en cultuursector in Zwolle?
2. Welke generieke maatregelen worden er thans ingezet om financiële knelpunten te mitigeren?
3. Welke maatregelen nemen instellingen, bedrijven en zzp-ers om financiële problemen op te lossen en/of welke maatregelen zijn op korte termijn mogelijk?
4. Op welke wijze kan de gemeente de financiële situatie van cultuurmakers monitoren opdat (acute) knelpunten voortijdig aan het licht komen?
5. Op welke wijze kunnen de middelen uit het rijkssteunpakket worden ingezet, indachtig de gemeentelijke doelstellingen?

4.2 Gevolgen COVID-19 maatregelen

Alle kunstorganisaties en kunstmakers hebben de gevolgen ondervonden van de COVID-19 maatregelen. Organisaties hebben hun exposities, evenementen en optredens in eerste instantie aangepast aan de corona-eisen. Tijdens de lockdown in het voorjaar en de lockdown in december 2020 zijn activiteiten volledig gestopt. Sommige evenementen zoals het Bevrijdingsfestival of Zwolle Unlimited zijn in 2020, op een paar digitale of fysieke bijeenkomsten na, helemaal niet doorgegaan.

De corona-eisen en de lockdown hebben vanzelfsprekend geleid tot minder bezoekers en deelnemers. De teruggang is 40 tot 70 procent, afhankelijk van de mogelijkheden om onder de coronamaatregelen te kunnen functioneren (1,5 meter afstand, maximaal 30 bezoekers). Het bevrijdingsfestival heeft in het geheel geen bezoekers gehad, Zwolle Unlimited een paar. Vermeldingswaardig is ook dat de lockdown in het voorjaar en in december precies de periode raakte waarin veel voorstellingen en activiteiten in het onderwijs plaatsvinden. Hierdoor zijn organisaties als Kleinkunstig, Zwolse Stadsproducties en andere theaterproducenten extra hard getroffen.

Voor **de bedrijfsvoering** betekenen de coronamaatregelen het volgende:

- Organisaties die producties, barvoorraad, artikelen voor de verkoop en activiteiten inkopen hebben de kosten voor inkoop omlaag gebracht. Dit geldt het Bevrijdingsfestival, de Fundatie (die ook tentoonstellingen heeft uitgesteld), Hedon en Zwolse Theaters. Het Fraterhuis heeft de kosten voor filmhuur nauwelijks omlaag kunnen brengen. Bij Stadkamer is op de horeca na, in beperkte mate sprake van inkoop.
- Het stoppen van bedrijvigheid heeft er in alle gevallen toe geleid dat de inhuur van dienstverlenende bedrijven en ZZP-ers is teruggebracht of gestaakt. Een aantal aanbieders, zoals Zwolse Theaters, heeft met aangepaste activiteiten, zoals een lichtfestival, geprobeerd om deze partijen tegemoet te treden.
- De grote culturaanbieders hebben niet gesneden in het vaste personeel. In sommige gevallen is een vacature tijdelijk niet ingevuld.
- De theaterproducenten van Zwolle hebben een slecht jaar achter de rug met teruglopende bezoekersaantallen en uitgestelde uitvoeringen. Het gaat dan met name om; Gnaffel, De Jonge Honden, Linea Rekta, De Makers, Raakvlak Academie, Zwolse Stadsproducties en Ten Producties. Kenmerkend voor deze culturaanbieders is dat zij van projectsubsidie naar projectsubsidie gaan, en gewend zijn om met de projectsubsidie structurele lasten

(huisvesting, administratie) te betalen. Hoewel de gemeente projectsubsidies voor 2020 heeft gehandhaafd en minder heeft vastgehouden aan de subsidievoorwaarden (aantal bezoekers) hebben deze partijen grote schade geleden in 2020 en is de verwachte schade in 2021 nog groter. Dat komt omdat de recetteopbrengsten ver achter zijn gebleven bij de verwachting (optreden voor max. 30 personen, niet optreden), voorstellingen zijn uitgesteld tot 2021 en omdat er daardoor geen nieuwe producties voor 2021 worden opgezet.

Financiën

- Alle cultuuraanbieders in Zwolle hebben te maken gehad met verlaging van de eigen inkomsten uit bijvoorbeeld recettes en barverkoop. De verlaging houdt gelijk tred met de teruggang in bezoekers en deelnemers. Structureel gesubsidieerde organisaties, zoals Stadkamer, Zwolse theaters, de Fundatie en Hedon hebben het voordeel dat structurele lasten als personeel en huisvesting in de regel door middel van de structurele subsidie worden betaald. De organisaties hebben bovendien kunnen profiteren van de eerste rijkssteunmaatregel specifiek voor de culturele sector en de NOW.
- De projectsubsidies waarmee theaterproducenten worden ondersteund zijn te laag om de vaste lasten voor personeel en huisvesting te dragen, zeker wanneer voorstellingen worden uitgesteld. Structurele lasten kunnen niet meer worden betaald als recettes en barinkomsten terugvallen.
- Een bijkomend financieel probleem ontstaat wanneer voorstellingen worden uitgesteld. De structurele kosten en een deel van de variabele kosten lopen door. Het uitvoeren van een in 2020 uitgestelde voorstelling in 2021 betekent hoogstwaarschijnlijk dat een geplande voorstelling in 2021 niet doorgaat. Producenten kunnen immers niet in één jaar het dubbele aantal voorstellingen geven. De inkomsten uit 2021 zullen dan ook onder de verwachting blijven en het wordt moeilijker de structurele lasten te dragen.
- Bij ZZP-ers zien we dat de omzet in 2020 met meer dan 50% is afgenomen.

4.3 Generieke maatregelen

Een klein aantal organisaties heeft gebruik kunnen maken van de NOW. Het gaat om het Fraterhuis, de Fundatie, Hedon en Kleinkunstig. Dit zijn organisaties die vast personeel hebben en aan de regels voor de NOW konden voldoen. Wij zijn er bij de voorspelling van 2021 van uit gegaan dat onder gelijkblijvende omstandigheden dezelfde organisaties wederom van de NOW-gebruik kunnen maken.

Het gebruik van de TOZO is onderzocht in de enquête onder zzp-ers. De TOZO is door meer dan een derde van de cultuuraanbieders in Zwolle gebruikt in 2020. Voor een groot aantal ZZP-ers gold in 2020 dat men niet aan de voorwaarden van de TOZO voldeed.

De volgende instellingen hebben gebruik kunnen maken van het eerste steunpakket en de matching door gemeente en provincie; het Fraterhuis, de Fundatie, Hedon en Zwolse Theaters. Voor de Fundatie bood het steunpakket meer inkomen dan de weggevallen recette. Voor Hedon en de Zwolse Theaters hebben de steunmaatregel en de NOW ervoor gezorgd dat de verliezen als gevolg van corona tot een minimum zijn beperkt. Het Fraterhuis slechts een deel van de verliezen met de eerste steunmaatregel en NOW dekken omdat de uitgaven nauwelijks afnamen.

Daarnaast heeft de gemeente een enkele organisatie ondersteund met een bijdrage in de kosten van het coronaproof maken van voorzieningen of andere maatregelen om de financiële gevolgen van corona te verkleinen. Ook hebben een aantal organisaties uitstel van huurpenningen gekregen.

4.4 Maatregelen die instellingen zelf hebben genomen

Cultuuraanbieders hebben vele maatregelen genomen om de gevolgen van corona het hoofd te bieden. In de eerste plaats is ervoor gezorgd dat optredens en voorstellingen zoveel mogelijk binnen de coronaregels doorgang konden vinden. Toen dat niet meer mogelijk was zijn organisaties gaan investeren in online uitvoeringsvormen. De meeste cultuuraanbieders hebben hun activiteiten tot een minimum teruggebracht of geheel gestaakt gedurende de beide lockdowns.

Vormen van samenwerking in het kader van de coronacrisis zijn we niet tegengekomen in het onderzoek. Wel zien we dat sommige organisaties sowieso de handen in één slaan om in de toekomst beter samen te werken. Dit geldt een aantal producenten van theaterproducties. Op regionaal niveau wordt ook de samenwerking tussen theaters voorgesteld ten einde komende jaren backoffice kosten te besparen en afstemming op het vlak van programmering te bereiken.

Van de mogelijkheid om met leveranciers, en met name verhuurders afspraken te maken over verlaging van de kosten is in 2020 weinig gebruikgemaakt door cultuuraanbieders in Zwolle. Soms hebben organisaties een of twee maanden respijt gekregen. Weinig verhuurders hebben de mogelijkheid aangeboden en uiteindelijk zal de rekening toch moeten worden betaald. Uit de enquête blijkt dat slechts 2,9 procent van de ZZP-ers afspraken heeft kunnen maken met leveranciers en huurders.

Op de langere termijn willen een aantal organisaties, met name producenten van theaterproducties in aanmerking komen voor structurele subsidiëring van gemeente en provincie. De coronacrisis heeft duidelijk gemaakt dat de huidige subsidiering met behulp van projectsubsidies niet toekomstbestendig is. Op dit moment voert de gemeente overleg met de culturele sector in Zwolle om een lange termijn beleid op te stellen (Cultureel Perspectief 2040).

Een klein aantal makers verbonden aan de onderzochte organisaties heeft in 2020 ander werk gezocht. Het gaat vooral om de theaterproducenten en dienstverleners die werk vinden in het onderwijs en de bouw. Volgens de enquête heeft een behoorlijk deel van de cultuuraanbieders 2020 de overstap gemaakt naar ander werk, te weten 27 procent.

Een groot deel van de cultuuraanbieders, meer dan 61 procent volgens de enquête, heeft in het afgelopen jaar moeten interen op eigen reserves.

Andere manieren om de financiële gevolgen van de Coronacrisis op te vangen zijn in een open antwoord door respondenten benoemd. Het gaat om; aanpassen van het werk aan de veranderende omstandigheden, zoals het geven van privéles, coaching, bouwen van een webshop. Verder geven respondenten aan dat zij, om allerlei redenen, geen gebruik te hebben kunnen maken van TOZO en andere regelingen en dat zij zijn gestart met 'heel sober' te leven.

4.5 Monitoren financiële situatie

Het onderzoek geeft een beeld van de situatie van de meeste cultuuraanbieders voor het voorjaar van 2021. Daarbij is ervan uitgegaan dat de situatie tot en met juni min of meer gelijk blijft aan de huidige. Daarnaast is er rekening mee gehouden dat als de crisis blijft voortduren na de zomer, het rijk zal komen met nieuwe maatregelen op het vlak van steunpakketten, NOW en TOZO. Onder deze voorbehouden zijn de resultaten van dit onderzoek geldig tot en met juli 2021 en is het niet nodig een monitorsysteem voor de culturele sector op te tuigen in de gemeente Zwolle. Uiteraard dient de gemeente de communicatielijnen met de sector open te houden voor het geval dat er desondanks acute financiële knelpunten ontstaan.

4.6 Inzet middelen tweede steunmaatregel

Als we rekening houden met de impact van de generieke maatregelen voor de financiële positie van de onderzochte organisaties ontstaat het volgende beeld:

Anno, Hedon, de Fundatie, de Stadkamer en de Zwolse Theaters hebben geen ondersteuning op korte termijn nodig.

Het Bevrijdingsfestival en het Fraterhuis hebben wel ondersteuning nodig. Voor beiden geldt dat voor de langere termijn een andere financieringsstructuur nodig is. De huidige bedrijfsvoering is niet toekomstbestendig, iedere kleine tegenvaller leidt tot verlies.

Het Academiehuis | de Grote kerk lijdt verlies omdat met het exploitatiesaldo een deel van de herinrichting/restauratie wordt gefinancierd. Dat gekoppeld aan hoge structurele lasten betekent dat de bedrijfsvoering in de huidige structuur en onder gelijk blijvende omstandigheden niet mogelijk is.

Als we kijken naar de theaterproducenten dan zien we dat allen financiële steun behoeven om het komende halfjaar door te komen. Wij noemen de Jonge Honden, Linea Rekta, de Makkers, Raakvlak Academie, Gnaffel, Ten Producties en Zwolse Stadsproducties. De coronacrisis heeft ervoor gezorgd dat zij minder voorstellingen hebben kunnen maken en dat de voorstellingen door minder toeschouwers zijn bezocht. Dit geldt ook voor de organisaties die gemeentelijke subsidie ontvangen. Het gegeven dat subsidies van niet uitgevoerde voorstellingen kunnen worden meegenomen naar volgend jaar biedt weinig soelaas, want het betekent dat de revenuen die bedoeld waren voor structurele kosten over twee jaar worden uitgesmeerd. De gemeente heeft aangegeven dat voor de subsidievoorwaarden verbonden aan projectsubsidies niet stringent zullen worden gehandhaafd. Echter, producenten hebben ook te maken met ontvangsten en voorwaarden van de provincie, fondsen en het onderwijs en het is de vraag of die even coulant zijn.

De nood onder theatermakers komt ook naar voren uit de enquête. We leren uit de enquête dat het grootste verlies wordt geleden in de categorie 'Beoefening van podiumkunst', gevolgd door de categorie 'Dienstverlening voor uitvoerende kunst'.

Zwolle kent een aantal faciliterende/presenterende instellingen (bijvoorbeeld expositieruimten) die zijn opgezet als particulier initiatief. Deze organisaties hebben minder kunnen exposeren en minder optredens kunnen laten uitvoeren. Daar staat tegenover dat deze organisaties vaak werken met leden en vrijwilligers en weinig vaste lasten hebben. De initiatiefnemers nemen het verlies als gevolg COVID-19 voor privé rekening. Het gaat om Annigahof, Vereniging het Palet, 't Langhuis het Balletjeshuis, het Herman Brood museum, de Sassepoot en Cultuurschip Thor.

Tot slot zijn er particuliere initiatieven die niet alleen in coronatijd maar ook op langere termijn in aanmerking zouden kunnen komen voor structurele subsidiëring door de gemeente omdat zij een groot publiek trekken. Gedacht wordt aan het Balletjeshuis (voor de touristische informatie), het Herman Brood museum, de Sassepoot (City-marketing) en Cultuurschip Thor.

Een bijzondere organisatie is Kleinkunstig dat voor het leeuwendeel werkzaam is voor het onderwijs. Het valt daarmee gedeeltelijk buiten de scope van de tweede maatregel. Mogelijk komt Kleinkunstig in de toekomst in aanmerking voor nieuwe ondersteuningsmaatregelen. Voor nu wordt aanbevolen de ontwikkelingen rond Kleinkunstig te blijven monitoren. Een advies dat overigens voor alle cultuuraanbieders in Zwolle geldt.

Meer dan 82 procent van de ZZP-ers in Zwolle heeft de negatieve gevolgen van COVID-19 ondervonden. Voor 15 procent waren er geen gevolgen en voor 2 procent waren de gevolgen positief. De gemiddelde omzetsdaling was 57 procent, waarbij aangetekend dat de grootste schade werd geleden in de categorieën podiumkunsten en dienstverlening.

De schade is ook te meten als absolute inkomensderving in 2020. Deze was gemiddeld in Zwolle € 7.205, het meest genoemd was € 5.000. De schade was het grootst voor de podiumkunsten en de dienstverlening. Voor de overige categorieën lag de schade op net geen €5.000.

Als we kijken naar de mogelijke gemeentelijke oplossingen die cultuuraanbieders zelf noemen dan valt op dat respondenten vragen om meer middelen in de vorm van betaalbare werkruimte/ateliers/podia. Een niet onbelangrijk deel ziet ook heil in meer aandacht voor kunst en cultuur, in het onderwijs en in het sociaal domein en zou meer willen worden betrokken bij de formulering van beleid. Daarnaast vraagt 61 procent om meer gemeentelijke opdrachten voor podiumkunsten en kunstaankoop.